

ויקהל ב

הביא? לא מסתבר כלל, ובפרט בפשוטו של (מקרא, ובמילא בפשוטו של) הענין שמי שרוצה לנדב רק א' מהדברים לא יוכל להביא! ולמה הוצרך רש"י להודיע ענו דבר פשוט כ"כ?

[ואין לומר שליתר הבהרה, רצה (רש"י) . . לבאר מה שאין צריך ביאור] — דא"כ, "למה לא ביאר כן ב(פסוק) חח ונוס וכו' שהם הראשונים בכתוב", דמ"ש שם, "כל נדיב לב הביאו חח ונוס וטבעת וכמוז כל כלי זהב", הכוונה או או קאמר, חח או נוס או טבעת כו"ס].

ב) מכיון שרש"י מאריך וכותב (כ- מעט) כל המינים — למה דילג רש"י והשמיט מהכתוב ב' מינים (תיבות) — "ושש ועזים"?

ב. יש מפרשים המבארים, שרש"י בא ליישב רק המשך לשון הכתוב, ש- נראה כסתירה: מתחיל, "וכל איש אשר נמצא אתו" לשון יחיד ומסיים, "הביאו" ל' רבים; ולכן מפרש רש"י דמה שנאמר, "וכל איש אשר נמצא אתו" (ל' יחיד) הוא משום שקאי על כל דבר בפ"ע — כל

א. "וכל איש אשר נמצא אתו תכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים ועורות אילים מאדמים ועורות תחשים הביאו", ופרש"י, "וכל איש אשר נמצא אתו" — "תכלת או ארגמן או תולעת שני או עור רות אילים או תחשים כולם הביאו".

ולפום ריהטא נראה שכוונת רש"י היא לבאר שהוא" (וארגמן ותולעת ו- גו"י) אינו ו' המוסיף (שרק מי אשר, נמ- צא אתו תכלת וארגמן ותולעת שני וגו"י) — כל הדברים המנויים בכתוב — הביא (כולם), אבל מי שלא נמצאו אצלו כל הדברים כולם לא הביא (אף א' מהם)), אלא או או קאמר, דכל איש אשר נמצא אתו תכלת או ארגמן או תולעת שני וגו', כל אחד מהם הביא מהנמצא אתו.

וההכרח לפרש כן הוא מלשון ה- כתוב גופא: "וכל איש אשר נמצא אתו". דאת"ל דרך מי שהיו לו כל הדברים הביא, הול"ל, "אשר נמצאו אתו", לשון רבים, שנמצאו אתו כל הדברים. ומכיון שנא, "אשר נמצא אתו", ל' יחיד, הרי ש- מדובר על כל דבר בפ"ע — תכלת או ארגמן או תולעת שני וגו'.

אבל צריך להבין:

א) מהי הקס"ד בכלל לפרש כוונת ה- כתוב שדוקא מי שהיו בידו כל הדברים הביא, ומי שהיו בידו רק חלק מהם לא

בהבאתם מכל המינים. אבל עיי"ש שכו"ש, שאין הכוונה כי כל איש ואיש מישראל יביא מכולן אלא שבכללות . . יהיו כל המינים.

(4) לה, כב.

(5) כמו שהקשה בספר זכרון כאן.

(6) דלכאורה הי' אפ"ל, "וגו"י ולא להאריך.

וראה לקמן הערה 30 הגי' בדפוס ב'. ולהעיר שבכת"י תימן (ג.ר, תשמ"א) נאמר גם, "או שש או עזים".

(7) ראה באר בשדה ובאר יצחק כאן. וראה גם סיום הלשון בספר זכרון כאן.

(1) פרשתנו לה, כג.

(2) ראה משכיל לדוד כאן.

(3) להעיר מאוה"ח תרומה כה, ג בפ' וזאת

התרומה: ואולי שיכוון לומר שלא יביאו ישראל נדבה ממין א' או מג' אלא צריכין להביא מכל המינים ואינם יוצאים י"ח תרומת המשכן אלא

ג. בשפ"ח כאנ¹² מבאר הקס"ד ד-
דוקא מי שיש לו כל הדברים יביא ומי
שאינ לו כל הדברים לא יביא וגם הא
דהשמיט מהכתוב שש ועזים - "משום
שמצינו כי ג' מינים הללו דהיינו תכלת
וארגמן ותולעת שני ששלשתם אלו הם
תמיד בכל מלאכת המשכן ובבגדי כ"ג,
כן עורות אילים מאדמים ועורות תחשים
משניהם יחדיו עשו מכסה לאהל כמו
שפירש"י לעיל בפרשת תרומה¹³ מ"ה
סד"א דכל מי שיש לו כל הדברים אלו
דוקא יביאו ומי שאין לו אלא מין אחד
לא יביא כיון דשלשתן צריכין למלאכה
שאין עושין שום דבר מזה בלא זה אבל
שש מצינו בבגדי כהנים הדיוטים שעשו
משש לבד וכן אותן ד' בגדי כהן גדול
שה' עובד בהן בעבודת פנים ביום
כפורים וגם בשאר עבודות, וכן בנוצה
של עזים לא היו עושין מהן שום דבר
רק יריעות עזים פשיטא הוא דביאו
לבד ומ"ה לא נקט רש"י שש ועזים כיון
דמלתא דפשיטא הוא¹⁴ שיביאו לבד".

אבל צ"ע בפירושו¹⁵: מהי הסברא
ע"פ פשוטו שכיון שדברים הללו באו ב-
יחד במלאכת המשכן ובבגדי כהונה לפי-
כך צריכה גם נתינתם להיות ביחד!

(12) והוא מס' מנחת יהודה.

(13) כו, יד. וראה הערה 17.

(14) וראה בשפ"ח (ממנח"י) עוד פירושו.

(15) גם צע"ג בדבריו דג' מינים תכלת וארגמן
ותולעת שני הם תמיד בכל מלאכת המשכן. שאין
עושין שום דבר מזה בלא זה" - דהרי ישנם, בבגדי
שרד" שבהם ה' כל מין בגד בפ"ע (כמדבר ד, ו
ואילך. הובא בפרש"י לעיל תשא לא, י). ואולי
לשיטתו גם זה נחשב למלאכה אחת במלאכת
המשכן שכולם הם בכלל כיוסו, "בגדי השרד"
(תשא שם). ודחוק.

ולהעיר ממעיל שה' "כליל תכלת" (תצוה כח,
לא וברש"י), ורק הרמזים היו מג' מינים אלה (שם,
לג).

איש אשר נמצא אתו תכלת או איש אשר
נמצא אתו ארגמן או איש אשר נמצא
אתו תולעת שני וגו' - וסיום הכתוב
"הביאו" (ל' רבים) פירושו "כולם הבי-
או", כל אחד ואחד מכל שנמצא אתו מין
ממינים אלו, דבזה מתאים לשון רבים⁸.

אבל פירוש זה צ"ע מכמה טעמים:

(א) זה שפתח בלשון יחיד "כל איש"
וסיים בלשון רבים "הביאו" רגיל הוא
ולא קשה מידי בפשט"מ, וכדמוכח מה-
כתוב שלפנ"ז "כל נדיב לב הביאו" -
ולא כתב "כל נדיבי לב הביאו".

(ב) לפי זה עיקר פירושו של רש"י
חסר מן הספר - דהול"ל "או איש אשר
נמצא אתו ארגמן"¹⁰ וכיו"ב.

(ג) גם אם הוא"י הוא ו' המוסיף אפשר
לרש"י לתרץ השאלה הנ"ל: "כל איש
אשר נמצא אתו תכלת ואיש אשר נמצא
אתו ארגמן כו' - כולם הביאו"?

(ד) עדיין לא מתורץ מדוע השמיט
רש"י "שש ועזים"¹¹?

(8) ולכא"ו צ"ל שפירוש רש"י כאן הוא כאילו
היו אמר דשעור המשך הכתוב כך הוא: וכל איש
אשר נמצא אתו תכלת ו(וא) ארגמן ו(או) תולעת שני
ו(או) עורות אילים ו(וא) תחשים (כולם) הביאו. והיינו,
דהתיבות של הכתוב - תכלת, ארגמן, תולעת שני,
עורות אילים, תחשים, הביאו - אינם חלק מפירושו
של רש"י אלא העתקת לשון הכתוב (וצריכים להיות
כאותיות גדולות כשאר התיבות שרש"י מעתיק
מהכתובים).

(9) בבאר יצחק כ' דאף שדרך הכתובים כן,
מ"מ דרכו של רש"י ליישב זה במקום האפשרי.
וצ"ע.

(10) להעיר שבב' כתי"י רש"י (שתח"י) הגירסא
בפרש"י זה היא: וכל איש אשר נמצא אתו (וגו')
כולם הביאו - ותו לא!

(11) ובבאר בשדה מתרג' "משום דשני דברים
אלו קמעט נמצאים ביד כולם".

להם הקב"ה על מעשה העגל שהרי השרה שכנתו ביניהם²⁰).

ולכן: באותם הדברים שמהם נעשה העגל (והיינו כלי זהב בכלל, ובפרט ה' תכשיטים שנעשו מזהב), מדגיש הכתוב "כל נדיב לב הביאו חח וזנם וטבעת וכומז כל כלי זהב", שנתנית דברים אלה למלאכת המשכן היתה בנדבת הלב, בכוונה מיוחדת ורגש לב מיוחד, לכפרי²¹ על נתנית דברים אלו עבור עשיית ה' עגל²²: אבל בשאר דברים של נדבת ה' משכן, שאינם שייכים לעשיית העגל, אין צורך בהדגשה שבאו בנדיבת הלב, ולכן נאמר סתם, "כל איש אשר נמצא אתו".

אבל אין זה ביאור מספיק, כי אע"פ שבנדבת המשכן היו גם דברים שלא ניתן ממין שלהם לעשיית העגל, מ"מ, כיוון שכללות נדבת המשכן באה לאחר שנתרצה הקב"ה על עשיית העגל, הרי מסתבר שגם בנתנית שאר הדברים לנדבת המשכן ה' צריך להיות הרצון הטוב ונדיבות הלב לתתם להמשכן, שענינו הוא, "ושכנתי בתוכם"²³, היפך נדבתם ל- העגל, וכמו שאכן נאמר בציווי ה' למשה בר"פ תרומה (בנוגע לכל ה"ג דברים) "מאת כל איש אשר ידבנו לבו". וא"כ מדוע מדגיש הכתוב "כל נדיב לב" רק ב"חח וזנם גו' כל כלי זהב"²⁴?

גם: בפש"מ לא מצינו שכ"א מבני ידעו כל פרטי עשיית המשכן ובגדי כהונה ומאיזה דברים נעשו, ובפשטות ידעו מזה (לפני העשי') רק (ראשי) ה' "חכמי לב" שעשו מלאכת המשכן²⁵, ו- למה יעלה בדעתם של המביאים, דרך מי שיש לו כל הג' מינים (תכלת וארגמן ותולעת שני) יביא משא"כ אם יש לו רק חלק מהם.

ועוד ועיקר: גם לפירושו הרי אין קס"ד שצריך להביא כל המינים שב- פסוק יחד, כ"א "ג' מינים הללו דהיינו תכלת וארגמן ותולעת שני", או "עורות אילים מאדמים ועורות תחשים" – וא"כ מוכרחים לחלק הכתוב לשנים, ולפרש הוא"ו ד"ועורות אילים גו'" דהיינו "או עורות אילים גו'" (דלא כשאר הווי"ן שבכתוב)²⁶: ומה מקום לקס"ד כזו, וב- פרט שאין לה רמז בלשון הכתוב?

ד. ויש לומר הביאור בזה, בהקדם עוד דיוק בפסוק זה, שנאמר בו "וכל איש אשר נמצא אתו גו'" ולא כפסוק שלפנ"ו "כל נדיב לב"²⁷.

לכאורה י"ל: נדבת המשכן באה ל- אחרי שנתרצה הקב"ה לישראל על עשיית העגל²⁸ (ועד שהמשכן נקרא "משכן העדות" – "עדות לישראל שויתר

(20) פקודי בתחלתה ובפרש"י שם. וראה גם רש"י שמיני ט, ב, שם, כג.

(21) ראה תנחומא תרומה ח. שמו"ר פרשתנו ספמ"ח (וביפ"ח שם).

(22) ראה תשא לב, ב"ג: שם, כד ובפרש"י. פרש"י דברים א, א.

(23) תרומה כה, ח.

(24) באוה"ח שבהערה 18 מבאר, שיש הפרש בין "ידבנו לבו" ל"נדיב לב". עיי"ש. אבל לכאורה אינו מוכרח (בפשטו ש"מ עכ"פ).

(16) שאליהם ה' הציווי במלאכת המשכן (תשא לא, ב ואילך. פרשתנו לה, ל ואילך) ובבגדי כהונה (תצוה כח, ג ואילך).

(17) וגם זה דעורות אילים מאדמים ועורות תחשים משניהם יחדיו עשו מכסה לאהל, הוא רק לדיעה השני' בפרש"י תרומה שם, משא"כ לפי דיעה הא' – היו ב' מכסאות נפרדים.

(18) ראה באוה"ח עה"פ – לה, כב.

(19) פרש"י תשא ל, טז. וראה תנחומא שבהערה 21. ועוד.

ולכן עכצ"ל שבכל הנתינות היתה נדבת לבם של בני", וכמפורש בכתוב שלפנ"ז²⁵¹, "ויבואו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אותו הביאו את תרומת ה' גו'".

וכיון שכן יש מקום לומר שנדיבות הלב אכן מודגשת בכתוב גם בנתינת שאר הדברים: כשם שבנוגע לזהב נאמר "כל נדיב לב הביאו חח וזנב גו' כל כלי זהב", כי הבאת תכשיטין כו' וכל כלי זהב מורה על נדיבות הלב ביותר, כמרו"כ הוא בכתוב שלאח"ז, "וכל איש אשר נמ" צא אתו תכלת וארגמן ותולעת שני וגו'", שהיינו מפרשים (כו"א"י המוסיף) אשר מעלת הנדיבות היתה בזה שכל מי שנמ" צא אתו כל המינים הללו הביא כולם.

כלומר: אין הקס"ד שמי שהי' אצלו רק דבר אחד לא הי' יכול להביאו, אלא קס"ד שפסוק זה בא להשמיענו גודל נדבת לבם של ישראל למלאכת המשכן, שמי שהי' אצלו מכל המינים לא הסתפק בדבר אחד אלא הביא מהכל.

ולכן הוצרך רש"י לשלול פירוש זה, ומפרש שהכוונה בהכתוב היא לא להד" גיש שמי שהי' בידו הכל הביא מהכל, אלא או או קאמר, כל אשר נמצא אתו תכלת או ארגמן או תולעת שני גו' כולם הביאו.

[ויש לומר שהעדיפות בפירוש זה²⁶ (דאו או קאמר) מרמז רש"י בדיוק לשונו בסיום פירושו — "כולם הביאו", והיינו שלפירוש זה מדבר הכתוב בנדבת כל ישראל (שהרי בפשטות — לאחר ביזת

מצרים ודהים²⁷ אצל כו"א הי' עכ"פ אחד ממינים הללו), משא"כ את"ל שהי' כתוב מדבר רק במי שהי' אצלו מכל המינים (והביא מהכל), נמצא שהכתוב מדבר רק במספר מסוים של מנדבים].

ויש לומר, שנדיבות הלב במינים אלו התבטאה בהפעולה והטרחא המיוחדת של בני' בנוסף לעצם הנתינה וההבאה — דהרי תכלת אין פירושו שהביאו צמר לחוד וצבע לחוד, אלא, "צמר צבוע בדם חלזון"²⁸; ועד"ז ארגמן²⁸ ותולעת שני. ומכיון שלא זו בלבד שהביאו דברים אלו למלאכת המשכן, אלא שטרחו גם לצבוע את הצמר בצבעו המתאים וכו'²⁸ — הרי זו הוכחה על נדבת לבם ורצונם הטוב²⁹ בנתינתם לעשיית המשכן.

ויש לומר, שענין הנ"ל (ביטוי נדבת הלב בהפעולה והטירחא כו') נרמז בפ"י רש"י כאן, בזה שהשמיט רש"י מהכתוב ושש ועזים, כי רק מינים אלו שמונה רש"י, תכלת וארגמן ותולעת שני עורות אילים ותחשים³⁰, מוכרחת בהם עשי'

(27) שמות ג, כא-כב. בא יא, ב ובפרש"י. פרש"י בשלח טו, כב.

(28) פרש"י תרומה כה, ד.

(28*) אבל ראה לעיל ע' 145. וראה שם ע' 143 ואל"ך.

(29) ראה פרש"י ר"פ תרומה בפ"י, ידבנו לבו'.

(30) בנוגע ל"תחשים" לכאורה אין לומר (כ"י בפנים) שהמלאכה המיוחדת היתה צביעת העורות ע"י אדם — דהרי רש"י פירש (תרומה כה, ה. וראה לעיל ע' 137) "והרבה גוונים היו לה", דהיינו להתחש (שנברא באופן דבעוריו היו הרבה גוונים). ואין לומר דפעולת האדם בזה היא עיבוד העור, שעיבוד עורות אלו הוצרך להיות באומנות מיוחדת, שלא יאבד ויתקלקל ה"הרבה גוונים (ש)היו לה" — דאין לכ"ז אפילו רמז בפירש"י. ולהעיר שבדפוס שני דפרש"י ליתא התיבות "או עורות אילים או תחשים", ובמקום זה אי' רק "וגו'" (ובדפוס א' וכמה כתי' רש"י (שתח"י) ליתא, "או תולעת שני").

(25) לה, כא.

(26) או שט"ל לרש"י שאין מסתבר לחלק בין הכתובים, וכשם שהווי"ן בפסוק כב ("חח וזנב וטבעת גו'") או או קאמר, כ"ה גם בפסוק דידן.

מממונם נדבה", דהיינו שעוד לפני נתינת הנדבה להגזברים צ"ל הפרשת המזון (אצל הבעלים) לה'. ועפ"י מסתבר, שגם מעשי ההכנה (הדרושים כדי שהדברים יהיו ראויים לנדבת המשכן) צריכים להיות "לשמי"³³.

וי"ל שזהו טעם הקס"ד דמש"נ, וכל איש אשר נמצא אתו תכלת וארגמן ותולעת שני גו" פירושו שהביאו כל המינים יחד (ולא חלקם או מין אחד בלבד):

כאשר אחד הביא רק אחד מהמינים הללו (הדורשים מעשה הכנה כנ"ל) – יש מקום לומר, שאין לו נאמנות שצבע הצמר לשמה, דאפשר שהי' מונח אצלו מכבר צמר צבוע, ולא טרח לצבוע צמר חדש בכוונה "לשמה" [ועצם ההבאה אינה ראוי ברורה על ה"לשמה" כל כך – כי כיון שהי' אצלם עשירות מרובה מבית מצרים ובית היס"י, הרי אין ב"נתינת מועטת זו הוכחה על רצון לטרוח עבור נדבת המשכן]:

ורק כאשר רואים השתדלות מיוחדת דהמביא להשתתף בנדבת המשכן, ע"י הבאת כל המינים, תכלת וארגמן ותולעת שני גו", אי נאמן הוא שגם טרח וצבע הצמר לשמה.

וזו שולל רש"י בפירושו, וכל איש אשר נמצא אתו תכלת או ארגמן או תולעת שני גו" – שאין הכוונה בהכתובים שהביאו את כל המינים³⁴, אלא או או קאמר.

ויש לומר, שההוכחה שפעולת ההכנה (בצביעת הצמר כו') היתה לשמה היא

ופעולה מיוחדת מצד האדם: משא"כ בשש (שהוא פשתן) ועזים (דהיינו נוצה של עזים³⁵) הרי אין הכרח (מצד עצם נדבת המשכן) שתהי' בהם פעולה מיוחדת של האדם מלבד עצם הבאתם להמשכון³⁶ (דקצירת הפשתן וגזיזת השערות אינן אלא הכנה המוכרחת, בכדי לאפשר הבאתם להמשכון). ולכן מובן, שבהבאת שש או עזים³⁷, כל א' מהן בפ"ע, אינה ניכרת נדיבות הלב של ה"מביא.

[ואין לפרש בנדבת לב בשש ועזים הוא רק בהבאת שניהם יחד, דבזה ניכר רצונו הטוב וכו' של המביא – והיינו טעמא שהשמיט רש"י, "ושש ועזים" מלמ"נות עם אלה שבהם ודאי אשר או או קאמר – כי ה"ז חידוש ושינוי גדול והו"ל לרש"י לפרש].

ה. ויש להוסיף בזה ע"ד ההלכה:

בנדבת המשכן יש חיוב שתהי' לשמה, כפרש"י³², ויקחו לי תרומה – לי לשמי". ויש לברר מהו הדין בדברים הדורשים מעשה והכנה מיוחדת בשביל המשכן (ע"ד התכלת וארגמן ותולעת שני כו', הצריכים צביעה כנ"ל) – אם גם מעשה ההכנה צ"ל לשמה.

והנה רש"י פירש (עה"פ³²) ויקחו לי תרומה – תרומה – הפרשה, יפרישו לי

31) דטוויית השש וכן העזים אינו דבר שבנדבת המשכן, אלא שייך למלאכת המשכן. ופעולת הנשים בזה (לה, כה"כ) לא היתה מוכרחת מחמת נדבת המשכן אלא שהיתה נדיבות לב יתירה מצדן, וכל אשה חכמת לב בידה' טו וגי' וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טו את העזים". וראה לקו"ש חט"ז (ע' 451 ואילן).

31*) בלי הטירחא והפעולה, כבשאר המינים.

אבל ראה לקמן סו"ס' עוד ענין בזה.

32) ר"פ תרומה.

33) ובפרט ע"פ פי' לבוש האורה ר"פ תרומה

שם.

34) והטעם שרש"י שולל פירוש זה – ראה

לעיל ס"ד ובה

– ייסרה³⁷.

מוכן אצלם מאבותם³⁹, וא"כ ס"ל שהם הכינו והפרישו מינים אלו לה'.

ויש לומר שתלוי בגדר דין לשמה שהוצרך להיות בנדבת המשכן⁴⁰, דיש לומר בזה ב' אופנים⁴¹ – א) שהוא דין במעשה הגברא⁴², או ב) שהוא דבר ה' שייך ונתפס בהחפצא, חפצא זו צריכה שתעשה לשמה.

ובזה הוא החילוק בין המדרש ופי' רש"י:

לפי המדרש, החיוב ד', לשמה"ה בנדבת המשכן שייך לקדושת הדברים שמהם נעשה המשכן, דכדי שיהי' ה'ושכנת ב' תוכם", בתוך הדברים שבמשכן – צרי' כים הדברים להיות מוכנים לקדושתם. והיינו שזה נוגע לגוף החפצא דדברים אלה שיהיו מזומנים למלאכת המשכן⁴³. ולכן מפרש המדרש, דמש"נ, אשר נמצא

מזה שכ"א שהי' לו מדברים אלה (אפי' רק א' מהם) הביאום להמשכן, והביא כל מה שהי' לו מדברים אלה³⁵ (ולא כמו חח ונזם גו' כל כלי זהב, שלא נאמר שהבי' או כל התכשיטים והזהב שהי' להם³⁶), וזוהי הוכחה מספיקה שהיתה פעולת ההכנה באופן ד', לי לשמ"י³⁷.

ו. ויש לומר שבענין זה חלוקים רש"י (עה"ת) והמדרש:

איתא במדרש³⁸: יעקב אבינו . . קרא לבניו אמר להם היו יודעין שהקב"ה עתיד לומר לבניכם לעשות משכן אלא יהיו כל צרכיו מוכנים בידכם כו' ויש מהם שהתקינו עצמן לדברים ויש מהן ששכחו וכשנא משה ועשו המשכן יש מהם שהביאו מעצמן ויש מהם שלא הביאו אלא ממה שהי' מונח בידו שכן הוא אומר כל איש אשר נמצא אתו תכלת וארגמן ואומר³⁸ כל אשר נמצא אתו עצי שטים. ופירשו המפרשים³⁹ דבב' פסוקים הנ"ל כתוב, אשר נמצא אתו" (בתכלת וארגמן גו' ובעצי שטים), שפירושו שהי' אצלם למשמרת מוכן מאבותם – משא"כ בנוגע לחח ונזם וכל כלי זהב וכי"ב ששם נאמר שהי' בנדבת הלב ושל המביא (לא שהי' מוכן מקודם, מאבותיהם).

אבל רש"י אינו מפרש, אשר נמצא אתו" הנאמר בתכלת וארגמן וכו' שהי'

³⁹ ורק בעצי שטים פירש לעיל (תרומה כה, ה. כו, טו) שיעקב אבינו נטעם במצרים וציוה לבניו להעלותם עמם ממצרים שיהיו מזומנים בידם. ⁴⁰ בגדר ד', לי לשמ"י דנדבת המשכן לפרש"י – ראה לקו"ש חט"ז ע' 286 ואילך. חכ"ז ע' 172. ועוד. ושם – באר"א קצת מהמבואר בפנים.

⁴¹ להעיר (ע"ד ההלכה) מחילוקי דרגות "לשמה" בסת"ם (סנהדרין מח, ב ובמפרשים שם. מנחות מב, ב. רמב"ם הל' תפילין פ"א והט"ו: פ"ג הט"ו טז. טושו"ע (ודאדה"ז) אר"ח סליב ס"ח ט"ו (ס"א ואילך). יר"ד ר"ס רעא. ועוד – ובנ"כ, בציצית (סוכה יא, ב. מנחות שם. רמב"ם הל' ציצית פ"א הי"א. פ"ב הל' טושו"ע (ודאדה"ז) אר"ח רס"א (ס"ג)). ועוד. וראה בעל המאור ומלחמות ה' לטוכה ט, א. ועוד. ואכ"מ.

⁴² להעיר מר"ן סנהדרין שם (בשם הרמב"ן) דלדעת רבא, עיבוד לשמה אינו כדי לקדש את העור אלא מצוה היא לחבב את המצות כו'. ע"ש. וראה בארוכה במלחמות ה' שם.

⁴³ ראה פנים יפות פרשתנו עה"פ. וראה צפע"ג עה"ת פרשתנו לה, ו. ועוד.

³⁵ להעיר מהגי' בדפוס שני דרש"י, הכל הביאו".

³⁶ וראה אוה"ח שם (לה, כב).

³⁷ ואולי י"ל, דזה שהביאו הכל מאותו המין – מראה ומוכיח יותר שהיתה אצלם הכוונה "לשמ"י, במאם היו מביאים חלק מכל מין ומין.

³⁸ שמר"ר ספ"ג.

³⁹ פרשתנו לה, כד.

³⁹ ראה יפ"ת (השלם), פ"י מהרז"י, ועוד שם.

נשים, כמ"ש⁴⁶, "ויבואו האנשים על ה-
נשים"⁴⁷, אלא עוד זאת, שלא הסתפקו
בהבאת הדברים עצמם, אלא הביאו
מטוה (שבשביל זה גם טוו בעצמן את
התכלת ואת הארגמן את תולעת השני
ואת השש, וכן "טוו את העזים")⁴⁸.

וע"פ הנ"ל יש לומר טעם לדבר גם
ע"ד ההלכה:

לאנשים לא היו יכולים להתיר ש-
יביאו מטווה, כי לאחר שחטאו בעגל
אין נאמנות וודאית שיעשו מלאכתם ל-
שמה⁴⁹, והיו יכולים להאמין להחכמי ה-
לב שהקב"ה "מילא אותם חכמת לב"⁵⁰;

משא"כ הנשים, הרי לא השתתפו ב-
חטא העגל⁵¹, ובמילא אין נתינת מקום
כלל לספק בנוגע לעשי' ופעולה ד", לי-
שמי" – כי ודאי שאצלם ישנה נדיבות
לב ביותר⁵² לכל עניני קדושה⁵³, ובפרט

אתו תכלת וארגמן וגו'" היינו שאצל
בניי היו דברים אלה מוכנים מכבר
בשביל מלאכת המשכן, כי דברים אלה
שהוצרכו להכנה, הי' ע"ז ציווי מיוחד
של יעקב אבינו שיהיו צרכיהם מוכנים
בידם, כדי שיהיו בטוחים שהדברים
ייעשו מתחלתם (דהיינו גם בעת פעולת
ההכנה) "לשמי", לשם המשכן, ואז יוכלו
להביאם למשכן.

משא"כ לפרש"י החיוב ד"לשמי" הוא
דין במעשה הגברא⁴⁴, דכיון שעשיית
המשכן קשורה עם כפרת חטא העגל
(שבו הי' ניכר שויתר להם הקב"ה על
מעשה העגל כנ"ל⁴⁵), לכן הוצרכו שנד-
בתם לה' תהי' ג' – לשמי" (היפך נתינ-
תם לעגל הזהב).

ולכן אא"פ לרש"י לפרש "אשר נמצא
אתו", שדברים אלה היו מוכנים כבר
למשמרת מאבותם^{45*} (שאו אין כאן כוונה
ל"לשמה" דהגברא המנדב), אלא קאי על
המנדבים עצמם, שהם הכינו והפרישו
מינים אלו, ל"לשמה".

ז. והנה ע"פ כל הנ"ל יומתק החילוק
שמצינו בין האנשים והנשים בנדבת
המשכן – דאף שגם האנשים התנדבו
למשכן בנדיבות הלב, מ"מ, הביאו רק
מה שנדרש מהם, דהיינו עצם הדברים
ד"תכלת וארגמן ותולעת שני וגו'",
משא"כ הנשים, הרי לא זו בלבד שהת-
נדבו למלאכת המשכן עוד יותר מהא-

(46) לה, כב.

(47) ראה רמב"ן עה"פ. וראה ראב"ע בפי'
הקצר כאן. רבינו בחיי. מדרש הגדול. ועוד.

(48) לה, כה"כ.

(49) אף שהגדבה והכנתה היו לשמה.

(50) פרשתנו לה, לה.

(51) פרד"א פמ"ה. תנחומא תשא יט. פינחס ז.
ועוד.

(52) ראה מקומות שבהערה 47. וראה רבותינו
בעה"ת כאן (לה, כב): ויבואו האנשים על הנשים,
כלומר לשלול מהן תכשיטיהן כדכתיב חז ונזם,
ואעפ"כ הנשים שמחות וזהירות במלאכת שמם
כדכתיב כל הנשים אשר נשא לבן אותנה לפיכך זכו
הנשים שלא לעשות מלאכה בראש חודש לפי
שבמעשה העגל לקחו תכשיטיהן בעל כרחן
כדמשמע מדכתיב ויתפרקו וגו' ובמעשה המשכן
שמחו בנתינה לפיכך נתן להם ר"ח ליו"ט ונ"ל
דזהו ר"ח ניסן שבו הוקם המשכן ואגב אותו ר"ח
משמרות כל ר"ח השנה.

(53) ראה גם לקו"ש חכ"ז ע' 266 ואילך.

(44) וי"ל שזהו החידוש בפרש"י יתרו כ, כא
"מזבח אדמה תעשה לי – שתהא תחילת עשייתו
לשמי", שהוא דין בהחפצא דמזבח ולא (רק) במעשה
הגברא. ועד"ז בפרש"י (תרומה כה, ח) ד"ועשו לי
מקדש – ועשו לשמי בית קדושה". וראה לקו"ש
חכ"א ע' 255 הערה 38. ושי"ן. חכ"ז שם. ואכ"מ.

(45) סעיף ד'.

(45*) ושאינו ע"ז שטים הנ"ל הערה 39*. ואכ"מ.

(*) רבינו בחיי שם מביא תוכן זה מפרקי דר"א

תהי' מהודרת יותר, עד שבשביל כך –
 „טו את העזים“, „מעל גבי העזים טווין
 אותן“⁵⁴, מפני גודל נדבות לבן לעניני
 המשכן, השתדלו גם ב„אומנות יתירה“
 במלאכת המשכן.

(משיחת ש"פ ויק"פ תשמ"ז)

בעניני המשכן, וכפי שהי' בפועל, שלא
 מנעו את עצמן מכל טרחא כדי שנדבתם

(בהמשך לקדימת הנשים במצוות נדבת המשכן). נתן
 הקב"ה לנשים שכרן בעולם הזה ובעולם הבא לפי
 שהי' זה בראש חודש, בעולם הזה שמשמרות ראשי
 חדשים יותר מן האנשים, ובעולם הבא שהן עתידות
 להתחדש כמו ראשי חדשים שנאמר (תהלים קג, ה)
 המשיבוע בטוב עדיין תתחדש כנשר נעורייכי.
 ובפרקי דר"א לפנינו מבואר זה בשייכות לזה שלא
 רצו הנשים ליתן לעגל. וראה רד"ל לפדר"א שם
 אות כ.

(54) פרש"י לה, כו. וראה לעיל הערה 31.

ויקהל ג

במפרשים^א ביארו כוונת רש"י, ד-
„קשה הלא אין דרך לייחס את האדם רק
אל אביו כמו שייחס את אהליאב^ב ולמה
ייחס את בצלאל אחר חור אבי אביו
אלא בודאי כי חור (להיותו בנה של
מרים) ה' עיקר ייחוס של בצלאל ולכך
מייחסו אותו אחריו^ג.”

אבל לכאורה אין זה תירוץ מספיק,
כי:

א) בפרשתנו מסופר ע"ד דיבור משה
אל בני ישראל (אודות מינוי בצלאל
וכו'), אבל כבר לעיל בפ' תשא^ד מפור-
שים אותם הדברים בדברי ה' אל משה
– „וידבר ה' אל משה גו' ראה קראתי
בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה

א. בפסוק^א, „ויאמר משה אל בני יש-
ראל ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי
בן חור למטה יהודה“ מפרש רש"י: חור,
בנה של מרים ה'.

וצריך להבין: חור כבר נזכר בתורה
לעיל (בס"פ בשלח^ב) במלחמת עמלק
(ומשה ואהרן וחור עלו ראש הגבעה,
ואהרן וחור תמכו בידיו (של משה)), וכן
בס"פ משפטים^ג – שם מסופר דכשעלה
משה להר, אמר אל הזקנים „אהרן וחור
עמכם גו'“ – ובשני המקומות פרש"י
דחור „בנה של מרים ה'“^ד; וא"כ למה
ל' לרש"י לחזור על כך בפרשתנו?

(1) פרשתנו לה, ל.

(2) יו, י. שם, יב.

(3) כד, יד.

(4) וכ"ה גם בפרש"י תשא לב, ה „חור בן

אחוזתי“.

ולהעיר מהשינוי בלשון רש"י: בפ' בשלח שם
מסיים (בקיצור) „וכלב בעלה“ (אלא שבדפוס ראשון
ושני ועוד ליתא תיבות אלו), ובפ' משפטים שם
מסיים – „ואביו כלב בן יפונה (ומוסיף דא') שנאמר
(דה"א ב, יט) ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את
חור, אפרת זו מרים כדאיתא בסוטה (יא, סע"ב)“.
ואכ"מ.

(5) יש מפרשים (קיצור מורחי ועוד), שהטעם
שהוצרך רש"י לכתוב כאן ש„חור“ הוא בנה של
מרים – כי בכתוב זה יש הכרח לכאורה לומר שאינו
חור בן מרים. שהרי בעלה של מרים ה' כלב בן
יפונה (ראה הערה הקודמת), ובעת שילוח המרגלים
ה' בן ארבעים שנה (יהושע יד, ז) – „ואיך יתכן
שבתוך מ' שנה יוליד את חור וחור את אורי ואורי
את בצלאל ושיה' כבר בצלאל האומן הגדול כו'“
(וראה השקו"ט ברא"ם, גוי"א ועוד כאן), וה' אפשר
לסעות שחור זה אינו חור בן מרים (ע"ד פ"י הראב"ע
תשא (לא, ב) שכלב בעלה של מרים אינו כלב בן

יפונה) – ולכן הוכרח רש"י לפרש שחור בן מרים
ה'.

אבל [נוסף לזה שגם על פ"י זה קשה (כדלקמן
בפנים) מדוע לא פירש זה רש"י לעיל בפ' תשא
עיה"פ „בצלאל בן אורי בן חור“ – הנה] דוחק גדול
לומר כן, כי בפרש"י אין כל רמז אפילו לכל שקו"ט
זו, ובפרט שעדיין לא למדנו (בכתוב או בפרש"י)
אודות שנות כלב וכו'. והרי רש"י לא עמד על
קושיא כזו גבי יהודה (כהראב"ע וישב לה, א) –
ראה רא"ם ועוד כאן.

(6) גוי"א. ועד"י בדברי דוד. ועוד.

(7) לקמן פסוק לד.

(8) לא, אי"ב.

(*) בקיצור מורחי שם ח' ד, רמז בזה שא"ל
משה לישראל שאל ידע בעיניהם על שה' בצלאל
יניק כו' שזכות אבי אביו עשה לו כו' (וראה גם
הוא"ל משה (באר היטב) כאן). אבל צ"ע, כי מכיון
שלידושו יש צורך לשלול הטעות שחור זה אחר
ה' – הו"ל לרש"י לבאר זה לעיל בפ' תשא
(כהראב"ע שבפנים ההערה). ועוד.